

264146 - ئەر كىشى بالىلىرىنى تەربىيەلەش ۋە تالاق قىلىۋەتكەن ئايالغا نېمىلەرنى قىلىشى كېرەكلىكى توغرىسىدا

سوئال

بىر كىشى ئايالنى يىنىشقىلى بولمايدىغان تالاق قىلىۋەتتى، ئۇ ئايالدىن بىر قىز ۋە ئىككى ئوغلى بار بولۇپ، تالاق قىلىنغان ئايال بالىلارنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىۋاتىدۇ، ئەر ئۇلارغا ئاللاھنىڭ ئىزى بىلەن تۇرىدىغان ئۆي ۋە بالىلارنىڭ نەپىقىسىنى تولۇقلاپ بېرىۋاتىدۇ، ئۇلار بۇ ئىشتا سوت مەھكىمىسىگە بارماستىن چىرايلىقچە پۈتۈشكەن، ئاللاھنىڭ پەزىلى بىلەن پۈتۈشكەن مەبلەغنىڭ سوت مەھكىمىسى ھۆكۈم قىلىپ بېرىدىغان مەبلەغدىن بىر ھەسسە كۆپ ئىكەنلىكى بىلىنىدۇ، بۇ ئادۇكاتنىڭ قارىشى.

سورماقچى بولغان ئىككى مەسلە بار: ئۇلارغا تولۇقلاپ بەرگەن ئۆي سايمانلىرىدىن بۇزۇلغانلىرىنى ئەر تەرەپ رىمونت قىلدۇرۇپ بېرەمدۇ ياكى رىمونت ھەققىنى پۈتۈشكەن نەپىقىدىن ئايرىۋالامدۇ؟ يەنە، تالاق قىلىنغان ئايالغا بېرىلىدىغان ماددى ھەق-ھوقۇقنى بىلىشنى مەقسەت قىلىدۇ، تۇرالغۇ ئۆيىنىڭ ئەسلىھەلىرىنى ئەرنىڭ تولۇقلاپ بېرىشى كېرەك بولامدۇ؟ ئىددەت نەپىقىسى دەيدىغان نەپىقە بارمۇ؟ ئۇلار ئەر كىشىدىن مەنپەئەتلەندۈرۈش ۋە كىيىن بېرىلىدىغان نەپىقىگە خىلاپ ھالدا ئىددەت نەپىقىسى تەلەپ قىلغان ئىدى. سۆزنى ئۇزارتقۇدەك ئىككىم ئۈچۈن ئۆزۈر ئېيتىمەن، لېكىن مەسلە مۇھىم بولغاچقا بىرەر كىشىگە زۇلۇم بولۇپ قالماستىن ئۈچۈن تەپسىلىي بايان قىلىش كېرەك بولۇپ قالدى، ئاللاھ سىلەرگە ياخشى مۇكاپات ئاتا قىلسۇن.

تەپسىلىي جاۋاب

بارلىق گۈزەل ماختاشلار ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى بولغان ئاللاھقا خاستۇر. پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرى ۋە ساھابىلىرىغا ئاللاھ تائالانىڭ رەھمەت ۋە سالاملىرى بولسۇن.

بىرىنچى:

ئەرگەر ياراشقىلى بولمايدىغان تالاق قىلىنغان ئايال ھامىلدار بولمىسا، ئۇنىڭغا نەپىقە ۋە تۇرالغۇ ئۆي بېرىلمەيدۇ، بۇنىڭ دەلىلى: مۇسلىم (1480) شەئبىدىن نەقىل قىلغان ھەدىستە، ئۇ مۇنداق دېگەن: مەن پاتىمە بىنتى قەيسىنىڭ يېنىغا كېرىپ، ئۇنىڭدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇنىڭغا چىقارغان ھۆكۈمى توغرىلىق سورىدىم، ئۇ مۇنداق دېدى: مېنى ئېرىم كەسكىن تالاق قىلدى، مەن تۇرالغۇ جاي ۋە نەپىقە توغرىسىدا ئۇنىڭدىن شىكايەت قىلىپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا باردىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ماڭا تۇرالغۇ ئۆي ۋە نەپىقە بۇيرۇپ بەرمەي، مېنى ئىبنى ئۇممۇ مەكتۇمنىڭ ئۆيىدە ئىددەت تۇتۇشقا بۇيرىدى.»

مۇسلىمنىڭ يەنە بىر رىۋايىتىدە: ئۇ ئايال مۇنداق دېگەن: مەن بۇ ئىشنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بايان قىلدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «**سىزگە نەپقە ۋە تۇرالغۇ ئۆيى بېرىلمەيدۇ**» دېدى. ئەبۇ داۋۇدنىڭ رىۋايىتىدە: «**سىز ھامىلدار بولمىسىڭىز، سىزگە نەپقە بېرىلمەيدۇ**» دېگەن.

ئىككىنچى:

مەنپەئەتلەندۈرۈش نىكاھ قىلغاندا تويۇق مەھرى بېكىتىلمىگەن، بىرگە بولۇشتىن ئىلگىرى تالاق قىلىنغان ئايالغا بېرىلىدۇ، بۇ توغرىدا ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ:

﴿لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمْ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِصُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً وَمَتَّعُوهُنَّ عَلَى الْمَوْسِعِ قَدَرَهُ وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدَرُهُ مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ﴾.

تەرجىمىسى: «**ئەگەر سىلەر ئاياللىرىڭلارغا يېقىنچىلىق قىلماي ياكى مەھرى تەيىنلىمەي تۇرۇپ ئۇلارنى تالاق قىلساڭلار (يەنى نىكاھىڭلارغا ئالغان ئايال بىلەن بىر يەردە بولمىغان ياكى مەھرىنى مۇئەييەنلەشتۈرمىگەن شارائىتتا) ئۇنى قويۇۋەتسەڭلار، سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ، لېكىن ئۇنىڭغا مۇتئە (بەلگىلىك مىقداردا پۇل . مال) بېرىشىڭلار كېرەك، ئۇلارغا پۇل - مال بېرىڭلار، باي ئۆز ھالىغا يارىشا، كەمبەغەلمۇ ئۆز ھالىغا يارىشا بەرسۇن، (بۇ) ياخشى ئادەملەرنىڭ ئۆتەشكە تېگىشلىك مەجبۇرىيىتىدۇر.**» [سۈرە بەقەرە 236- ئايەت].

كۆپچىلىك پىقھى ئالىملىرىنىڭ قارىشىدا: بىرگە بولۇپ بولغاندىن كېيىن تالاق قىلغان بولسا، ئۇ ئايالغا مەنپەئەتلىنىدىغان نەرسە بېرىش ۋاجىپ ئەمەس، لېكىن ئۆزىنىڭ ھالى ۋە قادىر بولالايدىغان مىقداردا بىرنەرسە بېرىش ياخشى. بۇنىڭ تەپسىلاتى ئىلگىرى (126281) - نومۇرلۇق پەتىۋادا بايان قىلىنغان.

ئۈچىنچى:

بىرىنچى ۋە ئىككىنچى قېتىم تالاق قىلىپ، يېنىشىۋالماي ئىددەت توشۇپ كەتكەن بولسا، ئايال كەسكىن تالاق قىلىنغان بولىدۇ، ئۇ ئايالغا ئىددەت جەرياندا نەپقە بېرىلىدۇ.

ئەمما ئۈچ تالاققا ئوخشاش ئۈزۈل-كېسىل تالاق قىلىنغان بولسا، ئىلگىرى پاتىمە بنتى قەيسنىڭ ھەدىسىدە زىكىر قىلىنغاندەك، تالاق قىلىنغان ئايالغا نەپقە ياكى تۇرالغۇ- ئۆيى بېرىلمەيدۇ.

تۆتىنچى:

تالاق قىلىنغان ئايال بالىلارنى تەربىلەۋاتقان بولسا، بۇ ئايالغا تۇرالغۇ ئۆيى بېرىش مەسلىسىدە پىقھى ئۆلىمالىرى: تۇرالغۇ ئۆيى قىلىپ بېرىش تەربىيىلىنىدىغان بالىنىڭ دادىسىنىڭ ئۈستىدە بولامدۇ؟ ياكى ئانىسىنىڭ ئۈستىدە بولامدۇ؟ ياكى ئانىسىغا نەپقە بېرىدىغان كىشىلەرنىڭ ئۈستىدە بولامدۇ؟ ياكى ھۆكۈم قىلغۇچىنىڭ ئىجتىھادى

بويىچە ئۆيىنىڭ ئىجارىسىنى تالاق قىلغۇچى ئەر بىلەن تالاق قىلىنغۇچى ئايال بىرگە بېرەمدۇ؟ ئايالنىڭ تۇرۇۋاتقان ئۆيى بولسا شۇ كۇپايە قىلامدۇ؟ ئەگەر تۇرىدىغان ئۆيى بولمىسا ئۇلارنى دادا بىر يەرگە ئورۇنلاشتۇرامدۇ؟ دېگەندەك ئوخشىمىغان قاراشلاردا بولدى. بۇنىڭدىكى ئاخىرقى سۆز ھەسەن بەسەرى رەھىمەھۇللاھنىڭ سۆزى. بۇ ھەقتە تېخىمۇ تەپسىلى مەلۇمات ئۈچۈن 220081- نومۇرلۇق سوئالنىڭ جاۋابىغا قارالسۇن.

[ھاشىيە تى ئىبنى ئابدىن 3-توم 562-بەت. شەرھىل خۇرشى 4-توم 218-بەت. پىقھى ئىنىسكىپىدىسى 17-توم 313-بەت].

تالاق قىلغۇچى ئەر بالىلىرىنىڭ تۇرالغۇ جايلىرىنى تولۇقلاپ بېرىشكە مەسئۇل بولغان بولسا-تۆۋەندە بايان قىلىمىز-تالاق قىلىنغۇچى ئايالنىڭ بالىلارنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالغان مۇددەتتە بالىلار بىلەن بىرگە تۇرۇشنى شەرت قىلىش ھەققى بار، ئۇ ئايالنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر بىلەن بىرگە تۇرىشى ياكى ئۇ ئايالغا ئايرىم ئۆي ئىجارە ئېلىپ بېرىش كېرەك بولمايدۇ.

ئەر- ئايال ئىككەيلى ئايالنىڭ ئۆز ئائىلىسىدە ياكى ئۆزىگە خاس ئۆيدە تۇرىشىغا كېلىشىشە بولىدۇ.

بەشىنچى:

تالاق قىلىنغۇچى ئايال ئەرنىڭ بالىلىرىدىن خەۋەر ئالدىغان بولسا، ھەنبەلى مەزھىبىدە، گەرچە تەربىيىگە ياردەم قىلىدىغانلار بولسىمۇ، ئايال ئەردىن تەربىيىلەش ھەققى تەلەپ قىلسا بولىدۇ.

"مۇنتەھىل ئىرادات" دېگەن كىتابتا: بالىنى ئېمىتكەنگە ئوخشاش، بالىلارنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىشقىمۇ باشقىلارغا بەرگەندەك ئەجىر بېرىپ تۇرغۇزۇشقا ئانا ھەممىدىن لايىق دېيىلگەن. "شەرھى مۇنتەھىل ئىرادات" 3-توم 249-بەت.

مالىكى مەزھەبتە: تەربىيىلەشكە ئەجىر بېرىلمەيدۇ.

ھەنەفى ۋە شافىئى مەزھەبلەردە بۇ مەسىلىدە تەپسىلى قاراشلار بار. پىقھى ئىنىسكىپىدىسى 17-توم 313-بەتتە قارالسۇن.

ئالتىنچى:

ئەر كىشى بالىلىرىغا نەپقە بېرىشى كېرەك، تۇرالغۇ، يېمەك-ئىچمەك، كىيىم-كېچەك، مەكتەپ ۋە داۋالاش رەسمىيىتى ۋە ئۇلار ئېھتىياجلىق بولىدىغان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى نەپقەنىڭ قاتارىدىن ھېسابلىنىدۇ.

بۇنىڭ مىقدارى تۇرىۋاتقان يەرنىڭ ئۆرپ-ئادىتى بويىچە ۋە ئەرنىڭ ئىقتىسادى ئەھۋالى بويىچە بېكىتىلىنىدۇ، بۇ توغرىدا ئاللاھ تائالا مۇنداق دېگەن:

﴿لِيُنْفِقُ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ وَمَن قَدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا﴾.

تەرجىمىسى: «باي ئادەم (ئايالىنى ۋە بالىسىنى) ئۆزىنىڭ بايلىقىغا يارىشا تەمىنلىسۇن، رىزقى تار قىلىنغان ئادەم ئاللاھنىڭ ئۇنىڭغا بەرگىنىگە يارىشا تەمىنلىسۇن (يەنى ھەر ئادەم ئۆزىنىڭ ئىقتىسادىي ئەھۋالىغا يارىشا خىراجەت قىلسۇن). ئاللاھ ئىنساننى پەقەت تاقىتى يېتىدىغان ئىشقا تەكلىپ قىلىدۇ (يەنى پېقىر ئادەمنى بايىنى تەكلىپ قىلغان ئىشقا تەكلىپ قىلمايدۇ)، ئاللاھ قىيىنچىلىقتىن كېيىن ئاسانلىقنى بېرىدۇ (يەنى پېقىرلىقتىن كېيىن بايلىقنى بېرىدۇ)» تالاق سۈرىسى 7-ئايەت.

بۇ شەھەرلەرنىڭ ۋە كىشىلەرنىڭ ئەھۋالىنىڭ ئوخشىمايدىغانلىقىغا قاراپ ئوخشاش بولمايدۇ.

ئۇلار ئىشلىتىدىغان ئائىلە ئۈسكۈنىلىرى رىمونت قىلىشقا ئېھتىياجلىق بولسا: نەپقە مەبلەغى ئۇلار ئېھتىياجلىق بولىدىغان يېمەك-ئىچمەك ۋە باشقا لازىمەتلىكلەرگە يەتسە، ئۇ نەرسىلەرنى رىمونت قىلدۇرۇپ بېرىش شۇ مەبلەغدىن بولىدۇ، نەپقە مەبلەغى ئۇنىڭغا يەتمەسە، ئۇلار بۇ ئۈسكۈنىلەرگە ئېھتىياجلىق بولسا، ئۇنى رىمونت قىلدۇرۇپ بېرىش دادىنىڭ پۇلىدا بولىدۇ، چۈنكى ئۇ نەپقە ئىچىگە كېرىدۇ.

ئاللاھ تائالا ھەممىدىن ياخشى بىلگۈچىدۇر